

Asia: VN/24322/2024 UH

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kehitysyhteistyön järjestämisestä

Lausuntopyyntö

- 1. Mikä on näkemyksenne ulkoministeriölle ehdotetusta kehitysyhteistyön toimeenpanoa ja järjestämistä koskevasta tehtävä- ja toimivaltasääntelystä, mukaan lukien esitys kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten pääomakorotuksia ja lisärahoituksia koskeva toimivalta?**

Lääkärin sosiaalinen vastuu ry pitää kannatettavana, että kehitysyhteistyön toimeenpanoa koskevaa sääntelyä täsmennetään ja kootaan yhteen selkeäksi kokonaisuudeksi. Kehitysyhteistyön toimintaympäristö on viime vuosikymmeninä monimutkaistunut, ja on perusteltua, että ulkoministeriön toimivallasta ja vastuista säädetään nykyistä tarkemmin.

Pidämme tärkeänä, että sääntelyssä säilyy vahva yhteys Suomen kehityspolitiikan keskeisiin periaatteisiin, kuten ihmisoikeusperustaisuuteen, köyhyden vähentämiseen, inklusioon, syrjimättömyyteen ja kestäväen kehityksen edistämiseen. Näiden periaatteiden tulee ohjata myös kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten kautta toteutettavaa toimintaa.

Korostamme, että sääntelyn yhteydessä tulee varmistaa toiminnan läpinäkyvyys, selkeät seuranta- ja valvontamekanismit sekä kansalaisyhteiskunnan osallistuminen. Paikallisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen kuuleminen ja yhteistyö vahvistavat toiminnan vaikuttavuutta ja vastuullisuutta.

- 2. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua viranomaisten kehitysyhteistyön toimeenpanoon osallistumista koskevaa sääntelyä, lain viranomaismääritelmästä ja viranomaisyhteistyötä koskevasta hinnoitteluperusteesta, mukaan lukien IKI-instrumenttia koskeva sääntely sekä hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?**

LSV pitää myönteisenä, että kehitysyhteistyön toimeenpanossa voidaan hyödyntää eri viranomaisten asiantuntemusta. Useilla suomalaisilla viranomaisilla on sellaista erityisosaamista esimerkiksi

terveyden, ympäristön, koulutuksen ja hallinnon aloilla, joka voi olla arvokasta kumppanimaiden instituutioiden kehittämisessä.

Pidämme tärkeänä, että viranomaisyhteistyötä koskeva sääntely on selkeää ja että yhteistyö toteutetaan tavalla, joka on läpinäkyvää ja kilpailuoikeudellisesti kestävä. Samalla on tärkeää varmistaa, että viranomaisten välinen yhteistyö tukee aidosti kumppanimaiden instituutioiden kapasiteetin vahvistamista.

IKI-instrumentin kaltaiset yhteistyömuodot voivat parhaimmillaan edistää pitkäjänteistä vertaisoppimista ja instituutioiden välistä yhteistyötä.

3. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua monitoimijamalleja koskevaa sääntelyä, mukaan lukien sitä koskevat hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?

LSV pitää kehitysyhteistyön monitoimijamalleja lähtökohtaisesti perusteltuina, sillä nykyiset kehityshaasteet edellyttävät yhteistyötä useiden eri toimijoiden välillä. Valtionhallinnon, kansalaisjärjestöjen, tutkimuslaitosten, kansainvälisten järjestöjen sekä yksityisen sektorin yhteistyö voi parhaimmillaan lisätä kehitysyhteistyön vaikuttavuutta ja tuoda yhteen erilaista asiantuntemusta.

LSV korostaa, että monitoimijamallien vahvuus perustuu toimijoiden erilaiseen mutta toisiaan täydentävään asiantuntemukseen. Viranomaisilla ja virkahenkilöillä on keskeinen rooli kokonaisuuden hallinnassa, pitkäjänteisessä työssä sekä sääntelyn ja oikeudellisten velvoitteiden tuntemuksessa. Samanaikaisesti kansalaisjärjestöillä on usein syvälinen paikallistuntemus, pitkäaikaiset kumppanuudet sekä sisältöosaamista, joka on keskeistä erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamisessa. Tätä asiantuntijuutta ei tulisi nähdä toissijaisena, vaan olennaisena osana vaikuttavaa kehitysyhteistyötä.

Samalla on tärkeää varmistaa, että monitoimijamallit toteutetaan läpinäkyvästi ja että eri toimijoiden roolit ja vastuut ovat selkeitä. Kehitysyhteistyön keskeisten tavoitteiden – kuten köyhyyden vähentämisen, ihmisoikeuksien edistämisen ja kestävä kehityksen – tulee ohjata myös monitoimijayhteistyötä. LSV pitää tärkeänä, että toimintaa ohjaavat ensisijaisesti nämä tavoitteet sekä vaikuttavuus ja laatu, ja että lyhyen aikavälin poliittinen ohjaus ei heikennä pitkäjänteistä kehitystyötä.

LSV pitää erityisen tärkeänä, että monitoimijamalleissa huomioidaan kumppanimaiden paikallisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan rooli. Kehitysyhteistyön vaikuttavuus vahvistuu, kun paikalliset toimijat osallistuvat hankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Paikallisten kumppanien osaamisen ja toimintaedellytysten vahvistaminen on keskeinen osa kestävä kehitysyhteistyötä.

Lisäksi LSV pitää tärkeänä, että monitoimijamallien toteutuksessa huomioidaan avoimuus, vastuullisuus sekä hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat siten, että toiminta säilyy läpinäkyvänä ja luottamusta herättävänä.

4. Mikä on näkemyksenne ehdotetusta sääntelystä, joka koskee julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti?

LSV pitää tärkeänä, että kehitysyhteistyöhön liittyvien julkisten hallintotehtävien siirtämisessä muille kuin viranomaisille noudatetaan perustuslain 124 §:n mukaisia vaatimuksia huolellisesti.

Kehitysyhteistyöhankkeisiin liittyvillä päätöksillä voi olla merkittäviä vaikutuksia kumppanimaiden yhteisöihin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin. Siksi on tärkeää varmistaa, että tehtävien siirtäminen ei heikennä toiminnan läpinäkyvyyttä, vastuullisuutta tai ihmisoikeusvaikutusten arviointia.

LSV katsoo, että järjestöillä ja muilla toimijoilla voi olla tärkeä rooli esimerkiksi koulutuksessa, neuvonnassa ja käytännön toteutuksessa, joissa niiden paikallistuntemus ja joustavuus voivat vahvistaa toiminnan vaikuttavuutta. Sen sijaan julkisen vallan käyttöön liittyvä päätösvalta, joka vaikuttaa yksilöiden oikeuksiin, tulee lähtökohtaisesti säilyttää viranomaisilla.

LSV kiinnittää huomiota siihen, että tehtävien ulkoistamista tapahtuu kehitysyhteistyössä jo nykyisellään laajasti. Siksi sääntelyn tulisi selkeästi määritellä vastuut, valvonta ja oikeusturvan toteutuminen tilanteissa, joissa tehtäviä siirretään muille toimijoille. On tärkeää, että ratkaisuja ohjaavat ensisijaisesti perusoikeuksien turvaaminen ja toiminnan laatu, ei lyhyen aikavälin poliittinen ohjaus.

Selkeä työnjako, riittävä ohjaus ja toimiva valvonta ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että tehtävien siirtäminen voi tapahtua perustuslain vaatimusten mukaisesti ja kehitysyhteistyön tavoitteita tukien.

5. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua kehityspoliittisia lainoja koskevaa sääntelyä?

LSV pitää tärkeänä, että kehityspoliittisia rahoitusinstrumentteja koskevassa sääntelyssä varmistetaan toiminnan läpinäkyvyys sekä kehitysvaikutusten arviointi. On tärkeää, että rahoitusinstrumentit tukevat kestävästä ja kumppanimaiden pitkäjänteistä kehitystä.

Rahoitusinstrumenttien käytössä tulee kiinnittää huomiota myös sosiaalisiin ja ympäristövaikutuksiin sekä siihen, että toiminta tukee kestävästä ja oikeudenmukaista kehitystä. Tämä tarkoittaa ihmisoikeusperusteisuuden, syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden sekä ekologisen kestäväyyden huomioimista hankkeiden toteutuksessa.

6. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua ilmoittajansuojelua ja väärinkäyttöilmoituksia koskevaa sääntelyä?

LSV pitää kannatettavana, että kehitysyhteistyöhön liittyviä väärinkäyttöilmoituksia ja ilmoittajansuojaa koskevaa sääntelyä täsmennetään. Kehitysyhteistyötä toteutetaan usein toimintaympäristöissä, joissa hallinnolliset rakenteet voivat olla heikkoja ja joissa väärinkäytösten riskit voivat olla kohonneita. Selkeät menettelyt väärinkäytösepäilyjen ilmoittamiseksi sekä ilmoittajien tehokas suoja ovat siksi keskeisiä hyvän hallinnon, vastuullisen varainkäytön ja kehitysyhteistyön uskottavuuden kannalta.

LSV pitää tärkeänä, että ilmoituskanavat ovat turvallisia, luottamuksellisia ja helposti saavutettavia kaikille kehitysyhteistyöhön osallistuville toimijoille. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että myös hankkeiden paikalliset työntekijät, yhteistyökumppanit ja muut toimijat kumppanimaissa voivat käytännössä käyttää ilmoituskanavia ilman pelkoa haitallisista seurauksista.

On tärkeää, että ilmoitusjärjestelmät huomioivat kehitysyhteistyön toimintaympäristöjen erityispiirteet, kuten kieli- ja saavutettavuuskysymykset, digitaalisen saavutettavuuden sekä ilmoittajien turvallisuuteen liittyvät riskit. Ilmoituksia on voitava tehdä nimettömästi. Ilmoitusjärjestelmän ja palautemekanismin tulee olla käytössä monella eri tasolla, erityisesti paikallisesti, ja niiden luotettavuuteen on panostettava. Samalla on tärkeää tunnistaa ja käsitellä avoimesti paikallisviranomaisten ja muiden toimijoiden luotettavuuteen liittyviä haasteita sekä varmistaa, että ilmoittajat ymmärtävät, mitä seurauksia ilmoituksista voi käytännössä olla.

Lisäksi LSV pitää tärkeänä, että väärinkäyttöilmoitusten käsittely on läpinäkyvää ja että ilmoituksiin reagoidaan johdonmukaisesti ja asianmukaisesti. Tämä vahvistaa luottamusta kehitysyhteistyön hallintointiin sekä tukee vastuullista ja vaikuttavaa kehitysyhteistyötä.

LSV kiinnittää erityistä huomiota siihen, että väärinkäytösten ja epäkohtien esiin tuominen on usein vaikeinta niille toimijoille, jotka ovat lähimpänä hankkeiden toteutusta. Paikallisten kumppanien ja työntekijöiden mahdollisuudet antaa avointa palautetta – myös kriittistä ja yhteistyöhön liittyviä haasteita koskevaa – ovat käytännössä usein rajalliset riippuvuussuhteiden, valta-asetelmien ja resurssien epäsymmetrian vuoksi.

Sääntelyllä tulisi aktiivisesti ohjata sellaisiin käytäntöihin, joissa kumppaneilta edellytetään ja mahdollistetaan myös kriittisen palautteen antaminen rahoittajille ja toteuttajille turvallisesti. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi riippumattomia palautekanavia, säännöllisiä anonyymejä arviointeja sekä veloitetta raportoida myös esiin nousseista haasteista ja ristiriidoista. Näin voidaan vahvistaa toiminnan laatua, oppimista ja todellista vastuullisuutta.

LSV korostaa myös avoimen keskustelun ja yhteisen oppimisen merkitystä väärinkäytösten ehkäisyssä ja käsittelyssä. Olisi tärkeää, että ulkoministeriö toimisi tässä koordinoivana tahona, joka mahdollistaa kokemusten, toimintamallien ja työkalujen jakamisen eri toimijoiden välillä. Yhteinen kehittäminen ja tiedon jakaminen vahvistavat koko järjestökentän kykyä ehkäistä väärinkäytöksiä ja toimia vastuullisesti erilaisissa toimintaympäristöissä.

7. Muut hallituksen esitykseen liittyvät huomiot ja kommentit

Lääkäriin sosiaalinen vastuu ry korostaa, että kehitysyhteistyön järjestämistä koskevan lainsäädännön toimeenpanossa on tärkeää säilyttää vahva yhteys Suomen kehityspolitiikan keskeisiin periaatteisiin. Näitä ovat erityisesti ihmisoikeusperustaisuus, yhdenvertaisuus, köyhyyden vähentäminen sekä kestävä kehityksen edistäminen.

LSV haluaa kiinnittää huomiota erityisesti terveyden merkitykseen kestävä kehityksen edellytyksenä. Oikeus terveyteen on yksi perus- ja ihmisoikeuksista sekä keskeinen tekijä yhteiskuntien vakauden, taloudellisen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Kehitysyhteistyössä tulisi siksi kiinnittää huomiota terveyserojen kaventamiseen sekä terveydenhuoltojärjestelmien pitkäjänteiseen vahvistamiseen kumppanimaissa.

LSV korostaa myös ympäristön tilan ja terveyden välistä yhteyttä. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja ympäristösaasteet vaikuttavat suoraan ihmisten terveyteen ja elinolosuhteisiin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevissa yhteisöissä. Kehitysyhteistyön toimeenpanossa on tärkeää edistää ratkaisuja, jotka tukevat samanaikaisesti sekä ympäristön kestävyttä että väestön terveyttä.

Lisäksi LSV pitää keskeisenä, että kehitysyhteistyössä vahvistetaan kumppanimaiden omia instituutioita ja paikallisten toimijoiden kapasiteettia. Paikallisten viranomaisten, terveydenhuoltojärjestelmien sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osaamisen vahvistaminen on keskeinen edellytys kehitysyhteistyön pitkäjänteiselle vaikuttavuudelle. Kehitysyhteistyön tulisi rakentua kumppanuuksille, joissa paikalliset toimijat ovat aktiivisia toimijoita hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

LSV pitää myös tärkeänä, että kehitysyhteistyön toimeenpanossa kiinnitetään huomiota toiminnan läpinäkyvyyteen, vastuullisuuteen sekä kehitysvaikutusten arviointiin. Tämä tukee kehitysyhteistyön uskottavuutta ja vahvistaa luottamusta sen tavoitteisiin.

